

# Nazivi narodne nošnje vinkovačkog kraja

---

**Kesegić, Tomislava**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2015**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:834972>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-07-16**



**FILOZOFSKI FAKULTET**  
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

*Repository / Repozitorij:*

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Tomislava Kesegić

## **Nazivi narodne nošnje vinkovačkog kraja**

Diplomski rad

Mentorica: prof.dr.sc. Ljiljana Kolenić

**Osijek, 2015.**

## Sažetak

U ovom će se radu povezati dvije znanosti: leksikologija i etnologija. Ponajprije će biti riječ o etnologiji kao samostalnoj povijesnoj znanost koja se bavi proučavanjem etničkih obilježja elemenata kulture pojedinih naroda. U navedenim elementima kulture veliko mjesto zauzima i narodna nošnja koja je bila jedno od glavnih obilježja u životu pojedinca. Na temelju narodne nošnje bila je vidljiva uloga i status određenog pojedinca u životu zajednica. Vrste narodnih nošnji, način te vrijeme nošenja razlikuju se od mjesta do mjesta, sela, grada, regija, država. Prema tome, u ovom je radu potrebno ukratko opisati i kraj te mjesto čija se narodna nošnja proučava.

Središnja je tema ovog rada proučavanje elemenata narodne nošnje vinkovačkog kraja. Budući da bi tema vinkovačkog kraja nadišla okvire ovog rada, u ovom je diplomskom radu prikazana narodna nošnja Cerne. Cerna je malo mjesto u Vukovarsko – srijemskoj županiji često nazivano i mala Venecija budući da leži na četiri rijeke. U Cerni djeluje kulturno – umjetničko društvo *Tomislav* koje čuva i održava ceransku tradiciju, plesove i običaje.

U suštini, glavni je dio rada podijeljen na etnološki i na lingvistički dio.

Etnološki je dio podijeljen na tri manja dijela. U prvom, a ujedno i najopsežnijem dijelu, prikazana je ženska narodna nošnja. U drugom je prikazana muška, dok je posljednjem, najsažetijem, dijelu proučena i prikazana dječja narodna nošnja.

Leksikografski odnosno lingvistički dio podijeljen je na fonološki, etimološki te na dio o tvorbi riječi u rječniku. Na kraju samog rada, priložen je priručni dio odnosno Etnološki rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerne. Sastoji se od 100 riječi uskovezanih uz samu narodnu nošnju. Osim opisnog dijela, riječ sadržava etimološka i gramatička obilježja odnosno rod i broj te naglasak koji je karakterističan za ceranski govor..

Ključne riječi: etnologija, narodna nošnja, vinkovački kraj, Cerna, leksikologija

## Sadržaj

1. Uvod .....	1
2. Etnologija .....	2
2.1. Narodna nošnja .....	2
3. Vinkovački kraj .....	2
3.1. Cerna .....	3
4. Općenito o narodnoj nošnji vinkovačkog kraja .....	3
4.1. Ženska narodna nošnja vinkovačkog kraja – Cerna .....	4
4.1.1. <i>Rubina</i> i <i>oplećak</i> vinkovačkog kraja – Cerna .....	4
4.1.2. <i>Pregač</i> i <i>marama</i> vinkovačkog kraja – Cerna .....	11
4.1.3. Ostali odjevni predmeti ženske narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna .....	17
4.1.4. Ženska obuća uz narodnu nošnju u vinkovačkom kraju – Cerna .....	22
4.1.5. Šokački ženski nakit vinkovačkog kraja – Cerna .....	24
4.1.6. Oglavlje vinkovačkog kraja – Cerna .....	25
4.2. Muška narodna nošnja vinkovačkog kraja – Cerna .....	31
4.2.1. Osnovni odjevni predmeti muške narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna .....	31
4.3. Dječja narodna nošnja vinkovačkog kraja – Cerna .....	35
5. Etnološki rječnik naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna .....	36
5.1. Fonološki uvid u etnološki rječnik naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna... ..	37
5.2. Etimološki uvid u etnološki rječnik naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna. ..	38
5.2.1. Zastupljenost posuđenica u etnološkom rječniku naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna.....	39
5.3. Tvorba riječi u etnološkom rječniku naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna. ..	40

5.3.1. Zastupljenost tvorbenih postupaka u etnološkom rječniku naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna.....	46
5.4. Priručni dio - etnološki rječnik naziva narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna.....	47
6. Zaključak .....	53
7. Literatura.....	55

## 1. Uvod

U ovom će se radu govoriti o narodnoj nošnji vinkovačkog kraja, točnije u Cerni. Ponajprije će biti nekoliko riječi o samoj etnologiji, narodnoj nošnji te kraju o kojem ću govoriti. Nakon toga će se detaljnije objasniti narodna nošnja vinkovačkog kraja i to sljedećim redoslijedom: ženska narodna nošnja, muška narodna nošnja te dječja. Naposljetku se nalazi priručni dio odnosno etnološki rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja koji se sastoji od 100 riječi.

Dio o etnologiji napisan je na temelju *Etnologije i etnomita* Dunje Rihtman-Auguštin<sup>1</sup>, *Etnologije naše svakodnevice*<sup>2</sup> navedene autorice te *Oračih sprava u Hrvata. Oblici, nazivlje, raširenje* Branimira Bratanovića.<sup>3</sup> Teorijski dio o narodnoj nošnji u najvećoj je mjeri napisan na temelju *Narodne nošnje Slavonije* Ivica Šestana<sup>4</sup> te *Hrvatske narodne nošnje* Ivica Ivankovića. Članak Ljubice Gligorević *Sela srijemskog trokuta – kako nastaviti živjeti na tradicijskom tragu*<sup>5</sup> korišten je u dijelu pisanom o vinkovačkom kraju, dok je knjiga Antuna Strmotića *Povijest ceranske škole*<sup>6</sup> korištena u dijelu o samoj Cerni.

Etnološki je dio napisan zahvaljujući opsežnom znanju Katice Lovrenović, Marije Bilić, Jelene Čop i Antuna Leinvebera. Priložene su slike u većinskom broju u vlasništvu Kulturno umjetničkog društva *Tomislav* te u vlasništvu Jelene Čop, Antuna Leinvebera, Antonele Kesegić i Tomislava Katića. Velika hvala svim ovim ljudima koji su odvojili svoje vrijeme i predočili mi sve svoje dragocjeno znanje kako bismo zajedničkim snagama napisali dokument koji će ostati kao uspomena mlađim generacijama koje su u Cerni sve više zainteresirane za folklorni ples i tradicijske običaje.

---

<sup>1</sup>Rihtman – Auguštin, Dunja, 2001. *Etnologija i etnomit*, ABS 95, Zagreb

<sup>2</sup>Rihtman – Auguštin, Dunja, 1988. *Etnologija naše svakodnevice*, Školska knjiga, Zagreb

<sup>3</sup>Bratanić, Branimir, 1939. *Orače sprave u Hrvata. Oblici, nazivlje, raširenje*, Publikacije Etnološkog seminarara Sveučilišta u Zagrebu 1, Zagreb

<sup>4</sup>Šestan, Ivica. 1984. *Narodna nošnja Slavonije*. Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb

<sup>5</sup>Gligorević, Ljubica, 1998. *Sela srijemskog trokuta – kako nastaviti živjeti na tradicijskom tragu*. Etnološka tribina 21., vol 28, str. 101-108

<sup>6</sup>Strmotić, Antun. 2007. *Povijest ceranske škole*. Pauk Cerna, Cerna

Nakon etnološkog dijela rada nalazi se lingvistički koji se sastoji od fonološkog i etimološkog uvida u rječnik. Osim navedenog proučeni su i tvorbeni postupci kojima su riječi u rječniku tvorene i to na temelju *Tvorbe riječi u hrvatskom književnom jeziku*<sup>7</sup> Stjepana Babića.

Na kraju se rada nalazi priručni dio odnosno etnološki rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerne. Rječnik je opisni, svaka riječ sadrži svoja etimološka te gramatička obilježja – rod i broj. Svaka je riječ naglašena u odnosu na to kako se izgovara ceranskim govorom.

---

<sup>7</sup>Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU, Zagreb

## 2. Etnologija

Etnologijubismo mogli definirati kaosamostalnu povijesnu znanost koja se bavi proučavanjem etničkih obilježja elemenata kulture pojedinih naroda te na taj način utvrđuje etničku povijest ljudskih skupina. Poredbenim metodama proučava porijeklo, razvoj, način života, uređenje pojedinih zajednica kroz povijest te ujedno i čovjeka kao tjelesno i duhovno biće. Kako bi se navedeni ciljevi proučavanja ostvarili etnologija nužno prelazi granice jednog naroda, a prema potrebi i granice jednog kontinenta. (Bratanić, 1957: 14) Jedan je od najznačajnijih hrvatskih etnologa Milovan Gavazzi kojeg ujedno smatramo i utemeljiteljem hrvatske etnološke znanosti. Današnja etnologija uz pomoć povijesnih oblika seljačke kulture proučava suvremeni način života i kulturu ljudskih društava. Budući da je etnologija na tom području istraživanja uglavnom iscrpila sve svoje znanstvene i društvene metode mora se okrenuti sadašnjosti i postati kritička znanost o kulturi. (Rihtman Augustin, 1988: 10)

### 2.1. Narodna nošnja

Narodna je nošnja odjeća ili obuća domaće izrade od prirodne tkanine ili platna, tipična za pojedine krajeve i gradove. Narodne su nošnje oduvijek imale posebno mjesto u umjetničkom narodnom stvaralaštvu. Kako i sam Ivanković<sup>8</sup> navodi, zapanjujuća je i nevjerojatna ljepota pojedinih predmeta koji su nekoć bili namijenjeni odijevanju. (Ivanković, 2001: 7) Narodna je nošnja bila jedno od glavnih obilježja u životu pojedinca. Etnolozi poput M. Gavazzija, M. Bušića i Radauš-Ribarić tumače i bilježe kako je unutar pojedinih zajednica upravo nošnja bila prepoznatljiva nit. Ivanković u svom predgovoru navodi kako je bila osobna iskaznica pojedinca i zajednica, budući da je između ostaloga sama po sebi odavala ulogu i status određenog pojedinca u životu zajednice. Navedeni etnolozi u hrvatskim narodnim nošnjama pronalaze, prepoznaju i potvrđuju tragove slavenskoga nasljeđa, prepoznaju i odsjaje „mode“ preuzete još u doba srednjeg vijeka, gotike, renesanse, baroka i rokokoja. (Ivanković, 2001: 7) Narodnom se nošnjom prikazuje primjerice ljubavni status osobe koja ju nosi, kojeg gospodarskog sloja dolazi, njezin socijalni status u zajednici i mnoge druge informacije.

## 3. Vinkovački kraj

Vinkovački se kraj u etnološkom smislu ubraja u izrazito zanimljivo, raznoliko i bogato područje. Uz grad administrativno ga čini 40 seoskih naselja. To su sela sjevernog,

---

<sup>8</sup>Ivanković, Ivica, 2001. *Hrvatske narodne nošnje*. Multigraf d.o.o., Zagreb



istočnog i jugoistočnog vinkovačkog područja. (Gligorević, 1998: 101) Neka od sela su Nijemci, Otok, Ivankovo, Rokovci, Andrijaševci, Retkovci, Cerna.

### 3.1. Cerna

Cerna je mjesto smješteno u Vukovarsko – srijemskoj županiji. Često je nazivana malom Venecijom budući da leži na čak četiri rijeke, na Biđu, Bosutu, Beravi i Bitulji. U samom je naselju nekada postojalo čak 9 mostova. Danas ih je 7. U centralnom dijelu Cerne, nalazi se uzvisina Grac, gdje je izgrađena crkva te župni ured. Neposredno poslije drugog svjetskog rata u Cerni je sjedište općine i ona se razvija u malo industrijsko mjesto. Od privrednih organizacija tu su mlin, pilana, ciglana, stolarija i tapetarija, trikotaža, šumarija i poljoprivredno dobro, a od ostalih institucija zdravstvena i veterinarska stanica, škola, pošta, željeznička postaja, nekoliko ugostiteljskih radnji i trgovina. (Strmotić, 2007: 7) Na ovakvu razvijenost mjesta najveći utjecaj ima lokacija Cerne. Starosjedilački ceranski govor je ekavski. Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima*<sup>9</sup> navodi kako se posavski govori dijele u devet skupina s obzirom na način izgovaranja određenih riječi. Cerna spada u treću skupinu zajedno sa Županjom, Štitarom, Gradištem, Šiškovcima, Prkovima, Orašjem, Tolisom i Domaljevцем.

Cerna ima svoje kulturno-umjetničko društvo Tomislav koje djeluje od 1975. godine pod tim imenom, međutim, njegovo postojanje zabilježeno je puno ranije i to 1932. godine. Osim izvornih pjesama i plesova našeg kraja, KUD izvodi i plesove i pjesme drugih krajeva, primjerice linđo, posavinu, banat, bunjevce, starogradske plesove te mnoge druge. Cerna je poznata po svojim Žetvenim svečanostima koje su prvi put održane 1977. godine. Održavaju se u srpnju kada je zapravo vrijeme žetve.

## 4. Općenito o narodnoj nošnji vinkovačkog kraja

Osnovni dijelovi narodne nošnje šivani su od domaćeg bijelog platna, najprije lanenog, a kasnije pamučnog. Poznate su različite vrste tkanja koje su se prilagođavale svojoj svrsi. Tako su se primjerice za svečanije obrede koristili tanji materijali, a za svakodnevne situacije deblji. Ostali odjevni elementibili su izrađeni od vune, kože ili različitih tvorničkih tkanina, posebice svile.

---

<sup>9</sup>Berbić-Kolarić, Emina – Kolenić, Ljiljana. 2014. *Sičanske riči*. Učiteljski fakultet, Grafika Osijek

#### 4.1. Ženska narodna nošnja vinkovačkog kraja – Cerna

Slavonske su ženske narodne nošnje poznate po svojoj slojevitosti. Unatoč tome što se u Slavoniji razlikuje nošnja od mjesta do mjesta, sve su one imale zajedničke osnovne dijelove: *rubina*, *oplećak*, *marama*, *pregač* te *tkanicu*. Nošnje su se prenosile s koljena na koljeno, čuvale su se i cijenile.

##### 4.1.1. *Rubina* i *oplećak* vinkovačkog kraja - Cerna

Kao i kod većine drugih krajeva i u ceranskoj narodnoj nošnji osnovne dijelove čine *rubina* i *oplećak*.

*Oplećak* je zasebni gornji odjevni predmet šivan većinom od finijeg domaćeg tkanja ili *svilenca*. Rukavi su bili ukrašeni vezovima zlatnim ili svilenim koncem i pojavljivali su se u jednom ili dva stupa. (Slika 1., 2. i 3.) S obzirom na veličinu rukava *oplećak* koji može biti *mali* ili *veliki*. *Mali* ili *švabski oplećak* ima normalne, obične, uske rukave, dok je *veliki* sa širokim, velikim rukavima koji se na podlaktici vežu sa crvenim, svilenim vrpčama odnosno *plantikama*. (Slika 4.) Obje su se vrste oplećaka *faltale* na rukavima i sadržavale su čipku pri završetku rukava. Uobičajeno je bilo da je čipka usklađivana s onom na rubini, no to nije pravilo. Bitno je bilo samo to da se ne razlikuju previše, odnosno da budu slične.



(Slika 1. i 2. Na slici je prikazan *velikioplećak* s jednim stupom ukrasa na rukavu)



(Slika 3. Na slici je prikazan *malioplećak* s dva stupa ukrasa na rukavu)



(Slika 4. Na slici je prikazan *oplećak velikih rukava – pripletani*)

*Rubina* je bijela *faltana* suknja koja se u vinkovačkom kraju i u samoj Cerni pojavljuje u više oblika. U Cerni razlikujemo *pripletanku*, *vezenku*, svilom vezene, zlatom vezene, *voranku* ili *ćenar*, šlingane i mnoge druge. Najčešće su šivane od sedam *pola* platna i sadržavale su 5 vezenih ili šlinganih stupova sa stražnje strane. To je naravno ovisilo o visini i širini osobe za koju se nošnja pravila. Kako bi snaše i djevojke izgledale punašnije te kako bi nošnja ljepše stajala oblačile su se prvo dvije donje *rubine*, kod mršavijih djevojaka i tri do četiri. Smatrano je sramotom i siromaštvom ako je djevojka usko *spremljena*. Kako bi se to spriječilo stavljana su *podkusala* ili *drek* odnosno pojas napravljen od puno platna. Na donjem rubu *rubine* i

rukavima *oplećaka* prišivale su se različite vrste čipki. Na gornjem rubu svaka je *rubina* sadržavala pasicu te pletene odnosno ufrkane uzice uz pomoć kojih su se vezale i pričvršćivale. Pasica se u Cerninaziva *opšivalo*. Preko pasice stavljala se *tkanica*, danas najčešće trobojnica, a na nju se uz najsvečanija *ruva* stavljao pojas sa stakalcima ili zlatovezom preko papira. Bilo je više vrsta *tkanica* ovisno o kojoj se nošnji radilo tako se prilagođavala i *tkanica*, do Jugoslavije se trobojnica nosila samo na državne praznike.

*Pripletanke* su *rubine* rađene širokim ili užim sastavima. S obzirom na broj *zabodaka* dijele se na velike i male. Velike su sadržavale oko 100 do 120 *zabodaka*, a male manje od 100. (Slika 5.) Nosile su se adventom te na neke važnije događaje, primjerice dolazak biskupa ili na *kirbaj*. Važno je napomenuti da je za *veliku pripletanku* potrebno dosta rada, otprilike dnevno nekoliko sati u čak dvije godine. Budući da su takve *rubine* najteže za rad, one su ujedno i najcjenjenije.



(Slika 5. Na slici se nalazi mala *pripletanka* s užim stupovima)

*Vezenke* su *rubine* koje sadrže vodoravne ili pak okomite stupove vezene pamučnim koncem ili vunom u crvenoj, crnoj, tamnoplavoj ili bijeloj boji. (Slika 6., 7. i 8.) Nosile su se najčešće na mise i to u korizmi. Na Veliki četvrtak se nosila kombinacija tamnoplave s crvenim, na Veliki petak su se nosile *vezenke* tamnijih boja to jest vezene crnom ili tamnoplavom bojom. Ukoliko su dotrajale nošene su ljeti u polje i žetvu.



(Slika 6. Na slici je prikazana *vezenka* rađena crvenim pamučnim koncem)



(Slika 7. Na slici je jedna od rijetkih *belih* vezenki iz Cerne rađenih s bijelim pamučnim koncem.)



(Slika 8. Na slici je prikazana *vezenka* rađena u kombinaciji s tamnoplavim i crvenim pamučnim koncem)

Svilom vezene *rubinesu rubine* rađene od domaćeg tkanja. Po *rubini* se vezlo svilenim koncem s dvije ili četiri niti, većinom bijele boje. (Slika 9.)



(Slika 9. Na slici je prikazana svilom vezena rubina)

Zlatom vezene *rubine* najsvečanije su i zbog toga je za njih upotrebljavano najfinije platno. Zlatnim se koncem vezlo po tankom tkanom platnu ili *svilencu*. (Slika 10.) Razlikujemo dvije tehnike vezenja: *naskroz* i *preko papira*. Prva tehnika vezenja *naskroz* odlikuje se po tome što su se tri niti konca vezle direktno na platno, dok se druga tehnika razlikuje po tome što se nije direktno vezlo nego, kako joj i sam naziv govori, preko papira. Za samu je Cernu karakteristično korištenje srebrnog konca i takvi se radovi nazivaju *zlatovez*. Taj se naziv upotrebljavao bez obzira na to što nije korištena zlatna boja konca. Zlatom *preko papira* veze se s donje i gornje strane papira. S gornje strane papira veze se s tri niti srebrnog konca, dok se s donje strane nalazi bijeli ili crni. *Zlatovez* se ograđuje živom žicom te se sve ukrašava šljokicama i *pulicama*. (Slika 11.)



(Slika 10. Na slici je prikazana zlatom vezena *rubina* zlatnim koncem na *svilencu*)



(Slika 11. Na slici je vidljiva živa žica kojom se ograđivao zlatovez)

*Voranka* ili *ćenar* šivana je od *voranog* odnosno hrapavog tkanja. Za razliku od prethodnih nije se s ničim posebno ukrašavala, bila je jednostavna i prosta. Na donji rub prišivala se jednostavna čipka. (Slika 12.)



(Slika 12. Na slici je prikazana *voranka* ili *ćenar rubina* – vidljiva je hrapavost tkanja kojim je rađena navedena *rubina*)



*Šlingane* su *rubine* rađene rukom ili pak mašinom. (Slika 13.) Najčešće je bio *šlingan* rub *rubine*. I muške i ženske takve *rubine* nosile su se uglavnom kroz korizmu i advent. Ukoliko je *rubina* imala manju *šlingu* smatrana je siromašnijom odnosno prostijom, a u slučajevima kad je imala veću *šlingu* smatrala se svečanijom.



(Slika 13. Na slici je šlingana, bogatija *rubina*.)

#### **4.1.2. *Pregač* i *marama* vinkovačkog kraja - Cerna**

Osim *oplećka* i *rubine* vrlo je važno spomenuti i *maramu* i *pregač*. Prednja se *pola rubine* prekrivala različitim *pregačima* pravokutnog oblika koji su bili bogato narozani na uzici. Protezali su se od boka do boka te su sezali do čipke na *rubinama*. *Marame* su odjevni predmeti pravokutnog oblika koji se slažu u trokut. Stavljane su na *oplećak* prekrizene sprijeda na prsima. U Cerni je karakteristično križanje s desna na lijevo, što nije pravilo moglo je biti i obrnuto.

Oba su odjevna predmeta rađena uglavnom od svile i to od češke, *rips* te *more* svile. (Slika 14.) Razlikujemo nekoliko vrsta *pregača*: *na grane*, *štofane*, vezene zlatom preko papira, *srmani*, *kangarski*, *molovane*, *šiške mariške*.

*Nagrane* je *pregač* rađen od fine debele, češke ili organske svile. (Slika 15.) U narodu se naziva i *granaš*. *Marama* je nazivana *kudravica* budući da je imala *frandje* odnosno kovrčave, raščupane svilene končiće. (Slika 16.) *Frandje* su zapravo svileni konci koji se posebno pletu i namaću vodom da bi nakon što se raspletu postale *kudre* zapravo raščupani končići. (Slika 17.) Osim *frandi* na rubove *marame* može se prišiti i čipka. (Slika 18.)



(Slika 14.– Na slici je vidljiva *more svila*.)



(Slika 15.– Na slici je prikazan *pregač na grane*.)

(Slika 16. – Na slici je prikazana *marama na grane* za ramena nazivana *kudravicas frandama* koje se nalazi na rubovima)

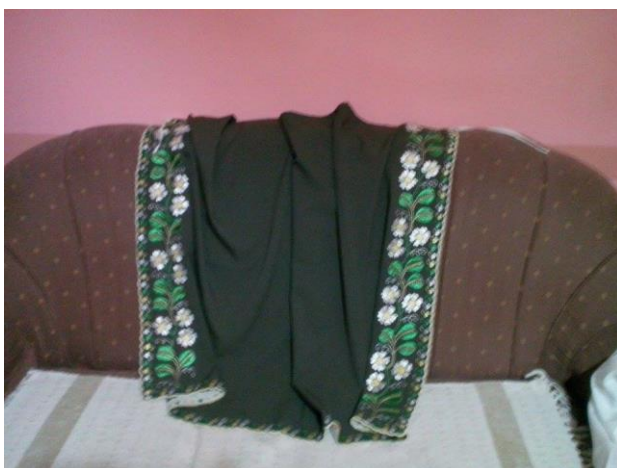


(Slika 18.– Na slici je prikazana *marama na grane* za ramena čiji su rubovi obloženi bijelom, jednostavnim čipkom)



(Slika 17.– Na slici je prikazana *marama* za ramena napravljena od tvorničke svile. Uz rub su vidljive *franje*.)

*Štofani pregači* i *marama* rađeni su od *štofa* odnosno deblje tkanine. Vezeni su svilom. (Slika 19.)



(Slika 19. – Na slici je prikazan *štofani pregač* izvezen s zelenom, smeđom i bijelom bojom.)

Za razliku od *rubina*, *pregače* i *marame* se moglo vesti zlatom sa papirom ili bez njega. Ukoliko se veze preko papira, veze se s gornje i donje strane papira. S gornje strane papira veze se s tri niti srebrnog konca, dok se s donje strane nalazi bijeli ili crni. Zlatovez se ograđuje se živom žicom te se sve ukrašava šljokicama i pulicama. (Slika 20.)



(Slika 20. – Na slici je prikazan *pregač* od satena vezen preko papira s gornje i donje strane. Također je vidljiva živa žica kojom je *zlatovez* ograđen te šljokice i pulice.)

*Guverirani pregač* karakterističan je po tome što mu je donji rub *guveriran* odnosno nabran, dok je *pregač* zvan *šiške mariške*, nošen u korizmi, poznat po svojim, mogli bismo reći, špicastim i izbočenim krajevima. (Slika 21.)



(Slika 21.- Na slici je prikazan *pregač šiške mariške* na kojem su vidljivi zašiljeni vrhovi odnosno špicevi.)

*Molovane pregače* su časne sestre *molovale* odnosno oslikavale i bojale na platnu. (Slika 22.)



(Slika 22. – Na slici je prikazan *molovani pregač* kojeg su oslikavale časne sestre u Vinkovcima i u Nuštru)

*Cicani pregači* i *marame* rađeni su od laganijeg materijala koji se ujedno i nazivao *cic*. Nosile su ih djeca, žene i bake uz *vezenke* ili radne rubine. Prošarani su različitim šarama, a na rubovima *marama* je najčešće bila čipka.

(Slika 23.)



(Slika 23. – Na slici su vidljivi *cicani pregač* i *marama* rađeni od laganijeg materijala. Prošaran je cvjetnim šarama.)

I naposljetku, *kangarski pregač* rađen je od štofa i bio je prošaran listićima. Nažalost vrlo je rijedak i nemam sliku koju bih mogla priložiti.

Bijele *marame* za ramena rađene su od šifona ili domaćeg tkanja, a ukrašavane su vezom, šlingom te raznim drugim tehnikama.

Osim spomenutih tehnika kojima su rađene *marame* i *pregači* bitno je napomenuti i šlinganu maramu vezenu svilom s *katorima* odnosno ukrasima rađenim posebnom tehnikom. (Slika 24.)

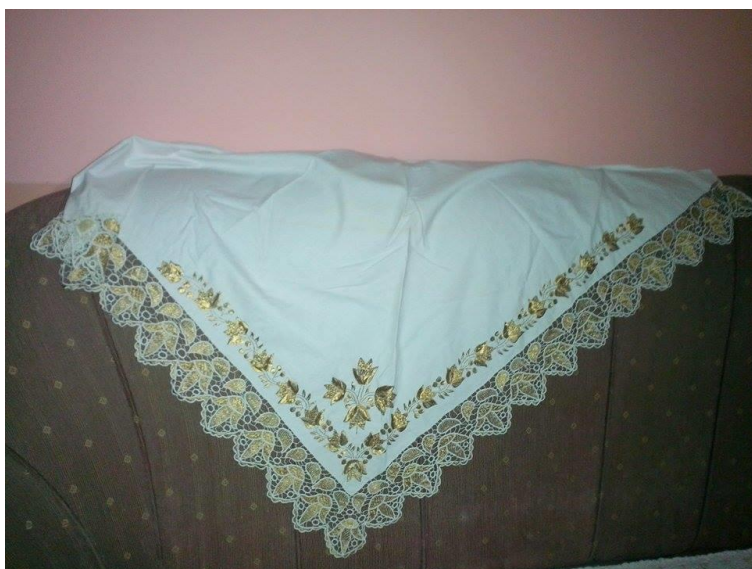
Tako su rađeni manji dijelovi nekog cvijeta ili lista. (Slika 25.)



(Slika 24. – Na slici je prikazana šlingana *marama* za ramena vezena svilom.)

(Slika 25. – Na slici su vidljivi cvjetići, vezeni ukrasi koje nazivamo *katori*.)

Osim već spomenute *marama* rađene tehnikom zlatom preko papira, za Cernu su karakteristične i *zlatom naskroz*. (Slika 26.)

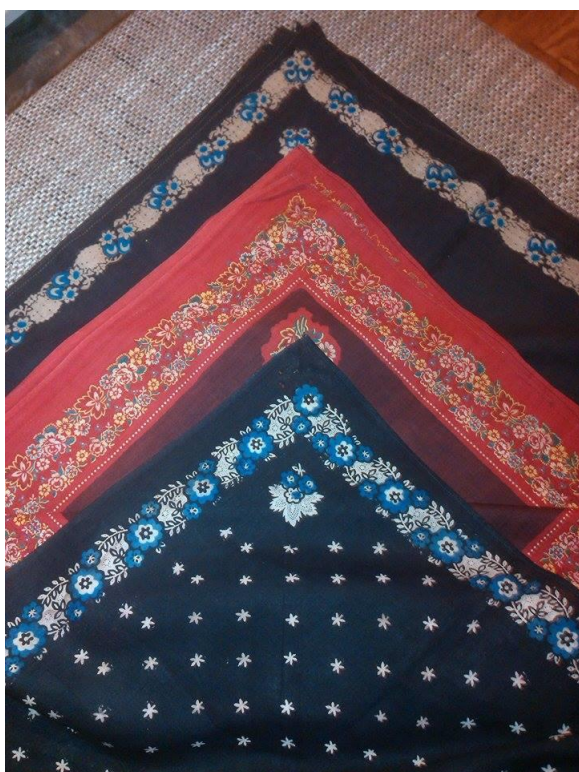


(Slika 26.– Na slici je prikazana *marama* rađena *zlatom naskroz*.)

I naposljetku, izdvojila bih još *zetenke* odnosno *marama* za ramena rađena od domaćeg tkanja. Takve su se *marama* nosile uz *vezenke*. (Slika 27. i 28.)



(Slika 27.– Na slici je prikazana *zetenka marama* za ramena koja se nosila uz *vezenku*.)



(Slika 28. – Na slici su prikazane različite *zetenke marama* za ramena koje su se nosile uz *vezenku*.)

#### **4.1.3. Ostali odjevni predmeti ženske narodne nošnje vinkovačkog kraja - Cerna**

Uz *vezenke* su se nosili zimi i *kožušci* odnosno ženski prsluk izrađen od janjeće kože s runom na unutrašnjoj strani, a vanjskom površinom presvučen je crnim baršunom. Prednjica i dio



leđa krojeni su iz jednog dijela s duboko urezanim rukavnicama koje obrubljuje crvena koža. Rubovi vratnog izreza, prednjica i leđa optočeni su runom. Na *kožušak* izrezuju se krugovi i različiti cvjetni uzorci upotpunjeni stakalcima. *Kožušak* se zakopčavao pomoću kožnih omčica i dugmetića. (Slika 29.)



(Slika 29.– Na slici je prikazan ženski *kožušak* karakterističan za Cernu.)

Uz vezenke se osim *kožuška* nosila i *pregača*. Nošen je u korizmi i naziva se još i *pokornička pregača* i rađena je od vune. (Slika 30.)



(Slika 30.– Na slici je prikazana *pregača* i korizmeno *ceransko ruvo*.)

Osim *rubine*, *oplećka*, *marame* i *pregača* u Cerni su u proljeće nošene i *suknje* i *bluze* rađenih od različitih materijala, primjerice svile ili štofa, dok su se one plišane nosile zimi. *Bluze* su se sastojale od *cifrane* kragne, *cifranih* rukava, čipke, *puceraja* ili *aupuca* te *girtla*. *Cifrano* bismo mogli opisati kao nakićeno, popunjeno i ukrašeno. (Slika 31.) Okomito su bluze bile *nafaltane* odnosno nabrane. U struku su prišivali pojasevi u ovom slučaju nazivani *girtl*. Po bluzi su prišivana i dugmeta odnosno *pučeta* pa se samim time stvarao niz dugmeta - *puceraj* iliti *aupuc*. (Slika 32.) Uz *bluze* su se najčešće nosile *suknje*, no mogli su se i iskombinirati *pregači* i *rubine*. (Slika 33.)



(Slika 31.– Na slici je vidljiva *cifrana* kragna te čipka.)



(Slika 32.–Na slici je prikazana *bluza* na kojoj možemo uočiti *puceraj*, *girtl*, čipku te *cifranu* kragnu i rukave.)



(Slika 33.– Na slici je prikazana kombinacija *bluze*, *rubine* i *pregača*.)

Zimi su se nosile i bunde, *reklje* te *aljine*. *Reklja* Bunda je krzneni gornji odjevni predmet. Sezala je do koljena. Prema dolje blago je zvonolika i ima duge uže rukave. Dio bunde rađen je od pliša ili *čoje*, dok je glavni dio bio od vučjeg i lisičjeg krzna. Takve su bunde bile naskuplje i kupovale su ih snaše od miraza. Oko vrata se stavljala velika polukružna ogrlica od krzna. Isto krzno postavljeno je pojasom oko otvora po sredini prednjega dijela s obje strane, oko otvora rukava, kao i široki pojas sasvim okolo po dnu. Po sredini unutarnje lijeve strane prema otvoru sašiven je dublji džep. (Slika 34.)

*Aljina* je malo duža ženska jakna. Po smeđem suknu, uz donji vodoravni rub i prednje otvore ima prišiveni plišani crni pojas, kao i nešto širi uz otvor rukava, po kojima je izvedena ornamentika crnim *gajtanima* odnosno pamučnim upletenim vrpčama. (Slika 35.)



(Slika 34. – Na slici je vidljiva bunda koja se nosila zimi.)



(Slika 35.– Na slici je vidljiva *aljina* koju su žene i djevojke nosile zimi.)

#### 4.1.4. Ženska obuća uz narodnu nošnju u vinkovačkom kraju – Černa

Za razliku od muške obuće, ženska je mnogobrojnija. Razlikujemo pletene sandale koje su se nosile uz štofanu suknju i bluzi, *lohovane* sandale koje su sadržavale rubice oko rubova te bijele cipele. Uz svečanija su se *ruva* nosile lakovane sandale (Slika 36.) te cipele na petu s kopčom ili na vezanje koje su se nosile uz *bluze* i *suknje* u proljeće. (Slika 37.) *Opančice* su nosili curetci, odnosno adolescentice. (Slika 38.) Osim navedenih žene su nosile i crvene ili crne *počne* koje su se nosile uz *sisicamaštrinfe* to jest čarape (Slika 39.) te kožne papuče koje

su se nosile uz *fusekle* i *reklju*. Kožne su papuče nosile žene koje su kajale svoje rođene, uz njih su nosile *fusekle*. Osim kožnih, nosile su se i plišane papuče. (Slika 40.) Djevojke su nosile crvene, rozne ili pak smeđe *sisicama štrinfe* dok su starije žene nosile tamnije boje odnosno tamnosmeđe i tamnoplave.



(Slika 36.– Na slici su prikazane lakovane sandale.)



(Slika 37.– Na slici su prikazane ženske cipele na petu s vezicama.)



(Slika 38.– Na slici su prikazani ženski *opanci*)



(Slika 39.– Na slici su prikazane *počne* nošene uz *sisicamaštrinfe*)



(Slika 40.– Na slici su prikazane ženske plišane papuče.)

#### **4.1.5. Šokački ženski nakit vinkovačkog kraja – Cerna**

Osnovni snašin i djevojčin nakit bili su dukati. Dukati su se na *plantike* vezali na tri načina: *čunak*, *krst* i *u lepezu*. *Krst* je starinsko vezanje dukata i karakteristično za Cernu. Naziv je dobio po tome što se konac, kojim se vežu dukati, križa. (Slika 41.)



(Slika 41.– Na slici je prikazano vezanje dukata karakteristično za Cernu – *krst*)

Osim dukata koje je snaša stavljala oko vrata na *maramu*, postoje i *ušnjaci* odnosno dukatići koji su se stavljali u uši (Slika 42.) i dukatići koji su se stavljali na glavu. (Slika 43.) Umjesto dukatića stavljani su i zlatni lančići na glavu. (Slika 44.)



(Slika 42.– Na slici su prikazani *ušnjaci* odnosno dukatići za uši)



(Slika 43.– Na slici su vidljivi dukatići koji se stavljaju na glavu)



(Slika 44.– Na slici je prikazan lančić koji se koristio kao ukras za glavu)

Broševi su se također stavljali na *marame* kako bi se snaše i djevojke dodatno ukrasile. (Slika 45.) Ispod broševa stavljala se *šumica*.



(Slika 45.– Na slici je prikazan primjerak broša ceranskoga kraja.)

#### **4.1.6. Oglavlje vinkovačkog kraja – Cerna**



*Oglavlje* vinkovačkog kraja čine ponajprije *košarica* te *djevojačka pletenica*. Djevojčice od dvanaest do petnaest godina nose *košaricu*. Od petnaeste godine pa sve do udaje radnim danom također nose *cupove* na koje su vezale marame, dok u nekim svečanijim prigodama nose *djevojačku pletenicu*.

*Košarica* je način češljanja kojim su se češljale djevojčice. Za ovaj način češljanja potrebna je dugačka kosa. Kosa se naprije razdijeli po pola i pletu se višestruke pletenice sa svake strane. Sa svake se strane plelo dvaput po dvadeset pramenova kose kako bi se dobili *kaiši* koji se prišivaju iglom i koncem – dva po dva. Zatim se križaju odnosno svaki *kaiš* se prebacuje na suprotnu stranu i pričvršćuje šnalicama i ukosnicama. *Košarice* su se ukrašavale dukatićima ili lančićima za glavu te cvijećem. Ukoliko djevojčica nema dugačku kosu, koriste se umetci pleteni u obliku *košarice*. (Slika 46.)



(Slika 46.– Na slici je prikazana *košarica* pletena od prirodne.)

Pod djevojačkim odnosno djevojačkim češljanjem misli se isključivo na veliku pletenicu kojom su se češljale djevojke od svoje petnaeste godine pa sve do udaje. Za *djevojačku pletenicu* vinkovačkog kraja, prema tome i Cerne, potrebno je imati dugačku i gustu kosu. Djevojka se ne može češljati sama, nego to uvijek čini mama ili baka. Kosa se najprije razdijeli na prednji i na stražnji dio glave. Na tjemenu se izdvaja veći pramen kose koji predstavlja čvrstu točku ili tzv. *srce* na koji se pričvršćuje ispleteni stražnji dio kose. Potom se stražnji dio kose čvrsto veže u korijenu i dijeli na pet do sedam trakica ili stupova koji će sačinjavati pletenicu. Svaki dio se dijeli na dvadesetak pramenova, od kojih se preplitanjem

na način dretvice dobije određena dužina, a to je od sredine vrata do početka tjemena. Kad se stupovi ispletu međusobno se povežu s unutarnje strane pletenice pa se tako dobije njezina širina. Prilikom pletenja kosa se u današnje vrijeme maže gelom i šprica lakom za kosu, dok se u vremenu naših baka mazala mašću i obilno kvasila vodom. Kada se završi stražnji dio kose, prelazi se na prednji tako što se prednja kosa ležerno začeslja iza uha, a suvišna dužina se podmetno pod čvrstu točku iliti srce. Potom se plosnatoj pletenici kraj podvrne i položi do sredine tjemena gdje se učvršćuje ukosnicama. Pletenica se ukrašava nakitom. Najčešće se s obje strane stavlja cvijeće ili ukrasi napravljeni od stakala, također se na sred glave mogu staviti lančići ili pak mali dukatići. (Slika 47.) Osim ovakvog pletenja kose, prisutne su i takozvane šivane pletenice. Šivane pletenice su pletenice od tuđe kose koje se stavljaju i skidaju prema potrebi. U tom se slučaju vlastita kosa pričvrsti na srce i prekriva ovakvom pletenicom koja se jednim krajem veže za korijen kose, a drugim prikopča na tjemenu. Ovakav oblik pletenice je skoro pa u potpunosti nadomjestio pletenicu pletenu od prirodne kose. Budući da pletenica ne smije visiti uvijek se gleda da je stražnji dio u ravnini s bradom.



(Slika 47.– Na slici je prikazana šivana pletenica.)

Udane su žene svoje oglavlje krasile *zlatarama*. Dijelimo ih na velike (Slika 48.) i na *retke* (Slika 49.) to jest male. Velike su nošene za vrijeme velikih svečanosti, dok su male nošene za manje svečanosti.



(Slika 48.– Na slici je vidljiva gusta odnosno velika zlatara.)



(Slika 49.– Na slici je vidljiva retka odnosno mala zlatara.)

Na glave su žene stavljale i marame. Razlikujemo *plišanke*, *štofanke*, *farbarice*, *vunenke*, svilem vezene i mnoge druge. Kod mlađih udanih žena na glavu su se ispod marama stavljale *crvenke*. To je trokutasta crvena tkanina s crnim ili bijelim točkicama koja je ujedno služila i za to da se marama ne uprljaju od masne kose. (Slika 50.) Crne marama nosile su starije žene i kad se žalilo, a nazivaju *sezavijajle*. Plišane odnosno *plišanke* marama nosile su snaše zimi na misu. (Slika 51.) Zatim *štofanke* nošene su uz svakakvo *ruvo* izuzevši uz svilu i zlatom vezeno. *Farbarice* su nosile starije žene. Dobile su naziv po zanatskim radnjama *Farbarama* koje se moglo pronaći u svim većim mjestima. I naposljetku, navela bih još tanke

vunenke,(Slika 52.) svilom vezene marame koje su snaše nosile na Cvjetnicu u crkvu (Slika 53.) te svilene tvorničke marame koje su se nosile u svečanijim prilikama. (Slika 54.)



(Slika 50.– Na slici je vidljiva crvenka.)



(Slika 51.– Na slici su prikazane *plišanke* marame za glavu u raznim bojama. Može se primijetiti da su uglavnom bile tamnijih nijansi.)



(Slika 52.– Na slici su prikazane tri vrste marama: prva dva stupca zauzimaju *štofanke*, u trećem se nalaze tanke *vunenke*, a u posljednjem stupcu vidimo *farbarice*.)



(Slika 53.– Na slici je prikazana svilom vezena marama.)



(Slika 54.– Na slici je prikazana marama napravljena od tvorničke svile.)

## 4.2. Muška narodna nošnja vinkovačkog kraja – Cerna

Muška šokačka narodna nošnja odlikuje se jednostavnošću i ljepotom. Osnovne dijelove muške narodne nošnje u Cerni, a i dalje čine *rubina* i *gaće*.

### 4.2.1. Osnovni odjevni predmeti muške narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna

*Rubina* je u ovom slučaju platnena košulja koja se nosi povrh *gaćai* seže do bedara. Djelomično se kopča s lijeve strane, a na sredini sadrži ukrasni umetak odnosno *forametle* koji se dijeli na više vrsta - pripleteni, raspleteni, šlingani, *toledo*, vezeni zlatom preko papira ili naskroz te svilom naskroz. Pripleteni umetci su oni koji imaju sastav, raspleteni se sastoje od bijelog veza kod kojeg se izvuku niti osnove, a potom se običnom iglom opleću *potke* odnosno poprečne niti koje se utkivaju u osnovu. Kod *toleda* seniti osnove i *potke* izvlače po sistemu brojanja niti, a zatim se preostale niti opliću.

*Forametli* vezeni zlatom ili svilom *naskroz* se vezu punim plosnim bodom, zlatni konac dolazi s lica i naličja (Slika 56.), dok su oni vezeni zlatom preko papira rađeni nešto složenijom tehnikom jer se radi s dva konca: zlatni konac je odozgo, a obični odozdo. (Slika 55.) Prevladavaju vegetabilni motivi odnosno različite vrste stiliziranoga cvijeća, lišća i grančica, a čest je i motiv hrastovog lišća i žira. Ponekad su navedeni motivi kombinirani s geometrijskim oblicima kao što su vitice, rombovi, kružnice. Donji rub košulje ukrašava se čipkom, a u struku se veže *tkanica* odnosno tkani pojas najčešće protkan hrvatskom trobojnicom.



(Slika 55.– S lijeve strane slike vidljiva je tehnika vezenja *naskroz* s donje strane, dok se s desne nalazi gornja strana *forametle*.)



(Slika 56.– Na slici su prikazane tri *forametle* vezene zlatom. Prve su dvije vezene tehnikom zlatom *preko papira* dok je posljednja rađena tehnikom *vezenja zlatom naskroz*.)

*Gaće* su donji dio nošnje čije su nogavice šivane od dvije i pol ili čak tri *pole* platna. *Pola* platna iznosi 45 centimetara, što znači da je jedna nogavica širine oko 112,5 do 135 centimetara. (Slika 57.) U struku se kroz porub uvlači uzica kojom se *gaće* nabiru i pričvršćuju. Zanimljivo je to da su se muške *gaćefaltale* kao i ženske *rubine* te *potprezale* odnosno podizale sa svake strane. I *gaće* i *rubina* vezene su svilom ili zlatom. Uz njih su se nosile lakovane sandale na koje su se oblačile štrikane čarape na gulice s različitim uzorcima, primjerice uzorkom ružmarina. To je ujedno bila najsvečanija nošnja, odnosno *ruvo* ceranskog kraja. Uz lakovane sandale postoje i pletene. (Slika 58.)



(Slika 57.– Na slici je od muške ceranske narodne nošnje vidljivo: *rubina*, *gaće*, *tkanica*, *gajtan*.)



(Slika 58. – Na slici su prikazane muške pletene sandale.)

Osim sandala na nogama su se nosile i *bagom* i *kalančorama* opanci. *Bagom* opanci su oni koji su imali *bagu* odnosno kopču, (Slika 59.) dok su *kalančorama* opanci kožni opanci s jezikom naprijed. Oba su se oblika nosila uz *fusekle* odnosno štrikane pa valjane čarape. Motivi su bili različiti, najčešće su se pojavljivala srceta ili pak već spomenuti motiv ružmarina. Birali su se ovisno o tome kakva je bila *reklja* to jest šokačka jakna. S opancima, *rekljom* i *fuseklama* nosile su se *rajtozne* zapravo hlače šivane od samta, koje su za razliku od *gaća* priljubljene uz nogu. (Slika 60.) Osim navedene zimske odjevne kombinacije uz *rajtozne* su se nosile i čizme.





(Slika 59.– Na slici su prikazani *bagom opanci* koje su nosili šokci.)



(Slika 60. – Na slici je od muške ceranske narodne nošnje vidljivo: *šokačka kapa* odnosno *šešir*, *reklja*, *bagom opanci*, *fusekle* te *rajtozne hlače*.)

U svečanijim prilikama preko košulje nosio se kraći prsluk zvan *kamizol*. U Cerni su istaknute tri vrste: svileni svečani, samtani i *gajtan* – kragna izvezena crvenom bojom. (Slika 57.)

Kao pokrivalo za glavu u Cerni muškarci koriste *šokačke kape* to jest *šeširi* (Slika 60.) ili pak *šubare*. (Slika 61.) Šubara se nosila zimi, dok su se *šokačke kape* nosile i ljeti. Izrađene su od pliša i bile su smeđe ili crne boje opasane zelenom *plantikom*. Za svečane prigode i blagdane *šokačke* su *kape* kićene dukatima i stručkom prirodnog cvijeća i zelenila, najčešće *šumicom*. Osim navedenog ukrašavali su se i perjem, primjerice šojkinim ili fazanovim. Na temelju toga je nastao i bećarac koje su djevojke iz okolnih sela pjevale ceranskim mladićima: *Udat ću se u po' male Cerne, di se nosi paunovo perje*.



(Slika 61.– Na slici je vidljiva muška šubara.)

#### 4.3. Dječja narodna nošnja vinkovačkog kraja – Cerna

Dječja se nošnja po opsegu bitno razlikuje od prethodnih. Do svoje sedme godine, odnosno do polaska u školu, djeca su nosila bijele haljinice bez ukrasa nazivane *rubinke*. Dečkići su nosili s kragnom, a curice obrubljene *žabicama*. (Slika 62.) Do sedme godine djevojčice su imale spletene dvije pletenice, na čije su se vrhove stavljale *plantike*. (Slika 62.) Na nogama su se nosile štrikane počnice. (Slika 63.)



(Slika 62.– Na slici je vidljiva razlika u mušoj i ženskoj haljinici, na ženskoj su vidljive *žabice*, a na muškoj *kragnici*. Također su na djevojčicinom kosi vidljive *plantike*.)



(Slika 63. – Na slici su vidljive različite *štrikane* počnice.)

Od sedme godine pa nadalje djeca su se oblačila ovisno o spolu. Djevojčice su nosile jednostavnije *rubine*, *oplečke* i *cicane pregače*, dok su dečki nosili *gaće* i *rubine*. Već s jedanaest, dvanaest godina bogatije su se oblačile. Djevojčice su oblačile *vezenke*, svilom vezene *rubine* i slično, no dukate nisu stavljale. S petnaest godina cure su već spremne za udaju i nose najraskošniju nošnju koju si mogu priuštiti.

## **5. Etnološki rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna**

Etnološki rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja, preciznije Cerne, sadrži 100 riječi koje su uskovezane uz narodnu nošnju ceranskog kraja. Uz svaku riječ stavljena su njezina gramatička obilježja: rod i broj te opis. Svaka je riječ naglašena u odnosu na to kako se izgovara ceranskim govorom.

### **5.1. Fonološki uvid u rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna**

Ceranski se govor ubraja u štokavsko narječje, slavonski dijalekt te posavski poddijalekt. To je ekavski govor koji se nalazi jugozapadno od Vinkovaca, međutim zbog utjecaja govora susjednih mjesta u govoru supostoje i ikavizmi. Za ceranski je govor karakterističan peteroakcentski sustav. Osim kratkouzlaznog, kratkosilaznog, dugouzlaznog i dugosilaznog koristi se i akut. Akut se naziva i zavnutim naglasakom, njegova je posebnost u dugoj uzlaznoj intonaciji. Pojavljuje se u čakavskom, kajkavskom i staroštokavskom narječju. (Berbić-Kolar – Kolenić, 2014: 43)

Karakteristično je i nepostojanje glasa *h* koji se postupno može izgubiti ili zamijeniti s glasovima *j/v/k*. U rječniku je zastupljeno gubljenje glasa *h* kod riječi (*h*)*aljina*.

Osim gubljenja glasa *h* pojavljuje se i gubljenje završnog *i* u infinitivu, primjerice u riječima *faltat(i)*, *kalat(i)*, *šlingat(i)*, *cifrat(i)*.

## 5.2. Etimološki uvid u rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna

Osim svega navedenog određena je i etimologija riječi. Etimologija je lingvistička znanost koja proučava porijeklo riječi, njezino značenje te razvoj oblika. Kako bih dobila uvid u etimološku stranu rječnika poslužila sam se *Hrvatskim etimološkim rječnikom* Alemka Gluhka<sup>10</sup> i potražila sve posuđenice odnosno riječi preuzete iz nekog drugog jezika i prilagođene u ovom slučaju ceranskom govoru. Prema rječniku Alemka Gluhka u rječniku se nalazi sveukupno 36 posuđenica koje su preuzimane najčešće iz njemačkog jezika (19), zatim iz turskog (5), francuskog (3), talijanskog (2) i ruskog (2). U manjoj su mjeri preuzimane riječi iz engleskog (1), latinskog (1), mađarskog (1), indijskog (1) i bugarskog (1).

Germanizmi su zastupljeni u sljedećim riječima:

1. **cic**, njem. *Zitz*, 2. **cicāni, -a, -o**, njem. *zitzer, zitze, zitzes*, 3. **cùp**, njem. *Zopf*, 4. **fâlta**, njem. *Falte*, 5. **fâltati (se)**, njem. *falten*, 6. **färbarica**, njem. *Farbe*, 7. **frânda**, njem. *Franse* 8. **fúsekla**, njem. *Fuss* + njem. *Socke*, 9. **gîrtl**, njem. *Gürtel*, 10. **môlovan, -a, -o**, njem. *malen*, 11. **plantika**, njem. *Pantel*, 12. **rajtozne**, njem. *Reithose*, 13. **rêklja**, njem. *Röcklein*, 14. **štrínfe**, njem. *Strumpf*, 15. **šlínga**, njem. *Schlinge*, 16. **šlíngan, -na, -no**, njem. *schlinger, -e, -es*, 17. **šlíngati**, njem. *schlingen*, 18. **štofāni, -a, -o**, njem. *stoffer, -e, -es*, 19. **štöf**, njem. *Stoff*

Turcizmi su zastupljeni u sljedećim riječima:

1. **čöja**, tur. *çoha*, 2. **ćenār**, tur. *kenar*, 3. **gâjtan**, tur. *gajtan*, 4. **käiš**, tur. *kajyş*, 5. **marāma**, tur. *mahrama*

Galicizmi su zastupljeni u sljedećim riječima:

1. **blúza**, franc. *blouse*, 2. **plišánka**, franc. *peluche*, 3. **rišalj ě**, franc. *richelien*

Talijanizmi su zastupljeni u sljedećim riječima:

---

<sup>10</sup>Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. August Cesarec Zagreb, Tiskara Rijeka

1. **dukāt**, *tal. ducato*, 2. **frānda**, *tal. frangia*,

Rusizmi su zastupljeni u sljedećim riječima:

1. **rúvo**, *rus. ruxo*, 2. **šubāra**, *rus. šuba*

Hungarizam je zastupljen u jednoj riječi:

1. **čipka**, *mađ. csipke*

Latinizam je zastupljen u jednoj riječi:

1. **krst**, *lat. crux*

Posuđenica iz indijskog jezika također je zastupljena samo jednom riječju:

1. **lākovan, -a, -o**, *ind. lakh*

Anglizam je zastupljen u jednoj riječi:

1. **rips**, *eng. rip*

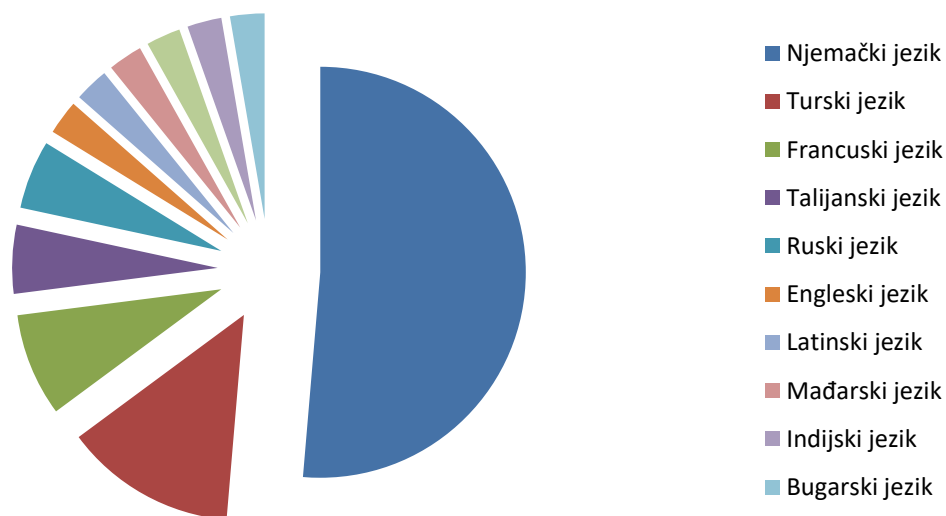
Posuđenica iz bugarskog jezika također je zastupljena jednom riječju:

1. **svilenac**, *bug. svila*

### **5.2.1. Zastupljenost posuđenica u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna**

Od sveukupno 37 posuđenica u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna nazastupljenije su posuđenice iz njemačkog jezika (51,3 %), zatim iz turskog (13,51%), francuskog (8,1%), talijanskog (5,4%) i ruskog (5,4%). Manje su zastupljene posuđenice iz engleskog (2, 7%), latinskog (2, 7%), makedonskog (2, 7%), indijskog (2, 7%), mađarskog (2, 7%) te bugarskog jezika (2, 7%).

## Zastupljenost posuđenica u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja - Cerna



### 5.3. Tvorba riječi u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna

Tvorba je riječi jezična pojava u kojoj od jedne ili više riječi nastaje nova riječ. Rastavljanjem riječi na jedinice sastavljene posljednjim tvorbenim činom dobivamo različite dijelove. U jednim je dijelovima osnovno leksičko značenje, a drugi služe samo za modificiranje osnove i oblikovanja nove riječi. Dijelove u kojima je leksičko značenje nazivamo tvorbenom osnovom, a ostale tvorbenim formantima. Stjepan Babić u svojoj *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* navodi kako su tvorbeni formanti sufiksi, prefiksi i spojnici. (Babić, 1986: 21) Razlikuje dva osnovna načina tvorbe: izvođenje ili derivaciju i slaganje ili kompoziciju. Izvođenje je takav način tvorbe u kojoj nova riječ nastaje od osnovne jedne riječi, od jedne osnove. Sufiksalna je tvorba ona koja ulazi u izvođenje. (Babić, 1986: 24) Tvorbenoj je osnovi dometnut tvorbeni formant, koji se naziva sufiks ili dometak.

Ovaj tvorbeni postupak najučestaliji je postupak u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna. Od sveukupno 100 riječi sufiksalmom je tvorbom tvoreno 95: *(h)aljina, aupuc, бага, bluza, bunda, cic, cup, cicani, cifrat(i), crvenka, čipka, čoja, ćenar, drek, dukat, falta, faltat(i), farbarica, forametla, franđa, fusekla, gaće, gajtan, girtl, granaš, grane, guveriran, kaiš, kalat(i), kamizol, kangarski, kapa, kator, košarica, kožušak, krst, kudra, kudravica, lakovan, lohovan, marama, molovan, more, opanak, opančić, opšivano,*

*pletenica, svila, plantika, pletena, počna, podkusalo, pola, pregač, pregača pripletanka, puca, puceraj, rajtozne, reklja, rips, rubina, rubinka, ruvo, sandala, svila, sisicama, srce, suknja, svilenac, šiške, mariške, šlinga, šlingan, šlingat(i), šokačka, štof, štofanka, štofani, štrinfe, šubara, tkanica, toledo, vez, vesti, vezenka, voranka, vunenka, ušnjaci, zavijajla, zetenka, zlatara, žabicama, živa, žica.* Najbrojnije su izvedenice tvorene sufiksima -ø, -a, -an, -at(i), -e, -i, -ica te -ka. Manje su zastupljene izvedenice tvorene sufiksima -ac, -ačka, -ajla, -ak, -alo, -ama, -čić, -ina, -ke, -o, -ski, -ti, -ušak.

<b>Tvorbena osnova</b>	<b>Tvorbeni dometak</b>	<b>Izvedenica</b>	
aupuc-	-ø	aupuc	
cic-		cic	
cup-		cup	
ćenar-		ćenar	
drek-		drek	
dukat-		dukat	
gajtan-		gajtan	
girtl-		girtl	
granaš-		granaš	
kaiš-		kaiš	
kamizol-		kamizol	
kator-		kator	
krst		krst	
pregač		pregač	
puceraj-		puceraj	
rips-		rips	
štof-		štof	
vez-		vez	
bag-		-a	baga
bluz-			bluza
bund-	bunda		

čipk-		čipka
čoj-		čoja
falt-		falta
foramtel-		foramtela
fusekl-		fusekla
kap-		kapa
kudr-		kudra
maram-		marama
plantik-		plantika
pleten-		pletena
počn-		počna
pol-		pola
pregač-		pregača
reklj-		reklja
rubin-		rubina
sandal-		sandala
suknj-		suknja
svil-		svila
šling-		šlinga
šokačk-		šokačka
šubar-		šubara
zlatar-		zlatara
žic-		žica
živ-		živa
svilen-	-ac	svilenac
djevoj-	-ačka	djevojačka
zavij-	-ajla	zavijajla
opan-	-ak	opanak



opšiv-	-alo	opšivalo
sisic-	-ama	sisicama
žabic-		žabicama
guverir-	-an	guveriran
lakov-		lakovan
lohov-		lohovan
molov-		molovan
šling-		šlingan
cifr-		-at(i)
falt-	faltat(i)	
kal-	kalat(i)	
šling-	šlingat(i)	
opan-	-čič	opančič
gac-	-e	gáce
gran-		grane
marišk-		mariške
mor-		more
puc-		puce
rajtozn-		rajtozne
src-		srce
štrinf-		štrinfe
cifran-		-i
cican-	cicani	
ušnjac-	ušnjaci	
štofan-	štofani	
frabar-	-ica	farbarica
košar-		košarica
kudrav-		kudravica

pleten-		pletenica
tkan-		tkanica
(h)alj-	-ina	(h)aljina
crven-	-ka	crvenka
pripletan-		pripletanka
rubin-		rubinka
štofan-		štofanka
vezen-		vezenka
voran-		
vunen-		vunenka
zeten-		zetenka
šiš-	-ke	šiške
podkusal-	-o	podkusalo
ruv-		ruvo
toled-		toledo
kangar-	-ski	kangarski
ves-	-ti	vesti
kož-	-ušak	kožušak

Slaganje je takav način tvorbe u kojoj nova riječ nastaje od osnova dviju ili više riječi, od dviju ili više osnova. U slaganje se ubrajaju čiste složenice, složeno-sufiksna tvorba, sraščivanje, polusloženice, prefiksna tvorba, prefiksno-sufiksna tvorba te prefiksno-složena tvorba. Tvorbeni postupci zastupljeni u rječniku su prefiksna tvorba, prefiksno-sufiksna te čista složenica.

Prefiksna je tvorba tvorbeni postupak u kojem se riječi tvore uz pomoć tvorbenog predmetka ili prefiksa te tvorbene osnove. U etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna od sveukupno 100 riječi prefiksnom tvorbom tvorena je samo jedna riječ: *naskroz*.

Tvorbeni predmetak	Tvorbena osnova	Složenica
--------------------	-----------------	-----------

na-	-skroz	naskroz
-----	--------	---------

Prefiksarno-sufiksarna je tvorba tvorbeni postupa u kojem se riječi tvore uz pomoć predmetka ili prefiksa, dometka ili sufiksa te tvorbene osnove. U etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna od sveukupno 100 riječi prefiksarno-sufiksarnom tvorbom tvorene su tri riječi: *oplećak*, *oglavlje*, *potka*.

Tvorbeni predmetak	Tvorbena osnova	Tvorbeni nastavak	Složenica
o-	-glav-	-lje	oglavlje
	-pleć-	-ak	oplećak
po-	-tk-	a	potka

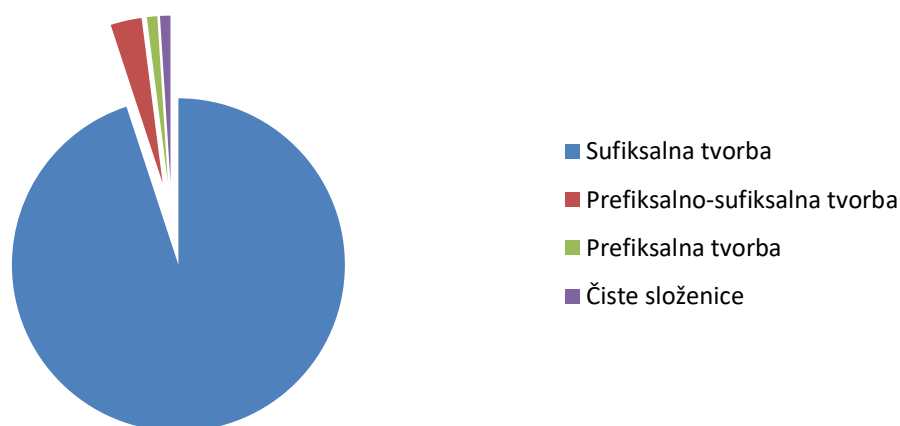
Čiste su složenice one u kojima kao drugi dio dolazi neka samostalna riječ. Tvore se dvjema tvorbenim osnovama te spojnikom. U etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna od sveukupno 100 riječi jedna je čista složenica: *zlatovez*

Tvorbena osnova	Spojnik	Tvorbena osnova	Složenica
zlat-	-o-	-vez	zlatovez

### 5.3.1. Zastupljenost tvorbenih postupaka u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja - Cerna

Od 100 riječi u rječniku čije sam tvorbene postupke odredila najviše je onih tvorenih sufiksarnom tvorbom i to 94%. Prefiksarno-sufiksarnom tvorbom tvoreno ih je 3%, dok je čistih složenica i složenica tvorenih sufiksarnom tvorbom po 1%.

## Tvorbeni postupci u etnološkom rječniku narodne nošnje vinkovačkog kraja - Cerna



### 5.4. Priručni dio - Etnološki rječnik narodne nošnje vinkovačkog kraja – Cerna

#### A

**(h)aljīna**, imenica, ž.r.jd. – malo duža ženska jakna

**äupuc**, imenica, m.r.jd. - niz dugmeta koja su se prišivala na bluzu

#### B

**bâga**, imenica, ž.r.jd. – kopča

**bâgomopanci**, sintagma, m.r. - opanci s kopčom

**blúza**, *franc. blouse*, imenica, ž.r.jd.– gornji dio ženske odjeće koji seže do pasa

**bûnda**, imenica, ž.r.jd. – krzneni, gornji ženski odjevni predmet

#### C

**cic**, *njem. Zitz*, imenica, m.r.jd.– vrsta tanke pamučne tkanine

**cicāni, -a, -o**, *njem. zitzer, zitze, zitzes*, pridjev - koji je od cica

**cifrat(i)**, glagol – pretjerano dotjerivati, uređivati

**cifrāni, -a, -o**, pridjev – koji je pretjerano dotjeran, uređen

**crv ě nka**, imenica, ž.r.jd. - trokutasta crvena tkanina s crnim ili bijelim točkicama koju su nosile mlađe udane žene ispod marama, ujedno je služila i za to da se marame ne uprljaju od masne kose

**cùp**, *njem. Zopf*, imenica, mr.jd. – sastoji se od spojenih pet pletenica pletenih od tri pramena

## Č

**čipka**, *mađ. csipke*, imenica, ž.r.jd. - fini komad ukrasne tkanine s očicama, izrađen kukičanjem ili vezenjem prema ornamentalnom uzorku

**čòja**, *tur. çoha*, imenica, ž.r. jd. - domaće ili tvorničko debelo sukno od valjane vune

## Ć

**ćenār**, *tur. kenar*, imenica, m.r. jd. – rubina šivana od hrapavog tkanja

## D

**djĕvojačka pletenīca**, sintagma, ž.r.jd. - velika pletenica kojom su se češljale djevojke od svoje petnaeste godine pa sve do udaje

**dr ě k**, imenica, m.r.jd. – pojas napravljen od puno platna, ide ispod pasice rubine kako bi djevojka izgledala punije i raskošnije

**dukāt**, *tal. ducato*, imenica, m.r.jd. – u ovom slučaju zlatnik koji se koristio kao ukrasni dodatak kod žena i muškaraca, stavljao se oko vrata, na glavu, u uši ili pak na šokačku kapu

## DŽ

## Đ

## E

## F

**fâltā**, *njem. Falte*, imenica, ž.r.jd. – izveden nabor na odjeći koji omogućava širenje

**fâltat(i) (se)**, *njem. falten*, glagol – nabirati se

**fārbarīca**, *njem. Farbe*, imenica, ž.r. jd. - marama za glavu koju su nosile starije žene, dobile naziv po zanatskim radnjama *Farbarama* koje se moglo pronaći u svim većim mjestima

**fórametla**, imenica, ž.r. jd. – ukrasni umetak koji se stavlja na sredinu muške rubine, dijeli na više vrsta: pripleteni, raspleteni, šlingani, toledo, vezeni zlatom preko papira ili naskroz te svilom naskroz

**frânda**, *tal. frangia, njem. Franse*, imenica, ž.r. jd. - svileni konac koji se posebno plete i namaće vodom da bi nakon što se rasplete postao raščupan odnosno kudra

**fúsekla**, *njem. Fuss + njem. Socke*, imenica, ž.r. jd. – muška i ženska štrikana pa valjana čarapa

## G

**gäće**, imenica, ž.r. pluralum tantum - donji dio nošnje čije su nogavice šivane od dvije i pol ili čak tri pole platna

**gâjtan**, *tur. gajtan*, imenica, m.r.jd. - upredena ili pletena vrpca koja služi za porublјivanje odjeće, za ukras ili vezivanje

**gürtl**, *njem. Gürtel*, imenica, m.r. jd. – pojas na bluzi

**granāš**, imenica, m.r. jd. – pregač rađen od od fine debele, češke ili organske svile

**guverĩran, -a, -o**, pridjev – koji je nabran

## H

## I

## J

## K

**käiš**, *tur. kajyš*, imenica, m.r.jd. – pojas od kose napravljen od dvije pletenice po dvadeset pramenova

**kalânčorama** opanci, pridjev, m.r.mn. – kožni opanci s jezikom naprijed

**kâlat(i) (se)**, glagol – vidi faltati

**kamizõl**, imenica, m.r. jd. – muški kraći, svečani prsluk

**kängarski, -a, -o**, pridjev – odjevni predmet rađen od štofa te prošaran listićima

**kâtor**, imenica, m.r. jd. - ukras rađen posebnom tehnikom vezenja svilo, tako su rađeni neki manji dijelovi cvijeta ili lista

**košārica**, imenica, ž.r.jd. - način češljanja kojim su se češljale djevojčice

**kóžušak**, imenica, m.r.jd. - ženski prsluk izrađen od janjeće kože s runom na unutrašnjoj strani, a vanjskom površinom presvučen je crnim baršunom

**krst**, *lat. crux*, imenica, m.r.jd. - starinsko vezanje dukata karakteristično za Cernu, naziv je dobio po tome što se konac, kojim se vežu dukati, križa

**kùdra**, imenica, ž.r.jd. – raščupani končić

**kùdravica**, imenica, ž.r.jd. - marama za ramena čiji su rubovi okruženi kovrčave, raščupane svilene končice

## L

**lākovan, -a, -o**, *ind. lakh*, pridjev – koji je lakiran, premazan lakom

**löhovan, -a, -o**, pridjev – koji je ukrašen rupicama

## LJ

## M

**marāma**, *tur. mahrama*, imenica, ž.r.jd. – odjevni predmet pravokutnog oblika koji se slažu u troku, stavljana su na oplećak prekrížena sprijeda na prsima

**môlovan, -a, -o**, *njem. malen*, pridjev – koji je oslikan i obojan, oslikavale časne sestre u Vinkovcima i Nuštru

**môre svila**, sintagma, ž.r. – vrsta svile koja se presijava i svojim odsjajima ostavlja dojam valova odnosno mora

## N

**nā grāne**, sintagma, ž.r. – vidi *granaš*

**nāskroz**, prilog - tehnika vezenja punim plosnim bodom, zlatni konac dolazi s lica i naličja

## NJ

## O

**ôglavlje**, imenica, s.r.jd.- pokrivalo za glavu ženske osobe u narodnoj nošnji

**opānak**, imenica, m.r.jd. - kožnata ženska ili muška obuća

**opānčić**, imenica, m.r.jd. – kožnata obuća koju su nosile djevojčice

**opl ě čak**, imenica, m.r.jd. – zasebni gornji odjevni predmet šivan većinom od finijeg domaćeg tkanja ili svilenca, razlikujemo: 1. *mali* ili *švabski oplećak* koji je imao male, normalne rukave; 2. *veliki oplećak* koji je imao velike, široke rukave koji su se vezali plantikama na podlaktici

**opšiválo**, imenica, s.r.jd. – pasica odnosno našivena traka koja je pridržavala rubinu

## P

**plántika**, *njem. Pantel*, imenica, ž.r.jd. – crvena, svilena vrpca

**plet ě na sândala**, sintagma, ž.r.jd. – vrsta muške ili ženske obuće

**plišánka**, *franc. peluche*, imenica, ž.r.jd. – ženska marama za glavu rađena od pliša nošena zimi

**pöčna**, imenica, ž.r.jd. – štrikana obuća za žene ili djecu

**podkusálo**, imenica, s.r.jd. – vidi *drek*

**pôla**, imenica, ž.r.jd. – širina platna

**pötka**, imenica, ž.r.jd. – poprečna nit koja se pri tkanju utkiva u osnovu

**pr ě ko papīra**, sintagma, m.r.jd. – složena tehnika vezenja, radi se s dva konca preko papira: zlatni ili srebrni konac je odozgo, a obični (crni ili bijeli) odozdo

**pripletanka**, imenica, ž.r.jd. – ženska rubina rađena širokim ili užim sastavima

**pregāč**, imenica, m.r.jd. – odjevni predmet pravokutnog oblika koji su bili bogato narozani na uzici, njime se prekriva prednja pola rubine

**pregāča**, imenica, ž.r.jd. – pokornička vunena pregača nošena u korizmi

**púce**, imenica, s.r.jd. - dugme

**pucerāj**, imenica, m.r.jd. – vidi *äupuc*

## R

**râjtozne**, *njem. Reithose*, imenica, ž.r.pluralia tantum - hlače šivane od samta, koje su za razliku od gaća priljubljene uz nogu

**rêklja**, *njem. Röcklein*, imenica, ž.r. jd. – muška ili ženska štrikana šokačka jakna

**rīps svila**, *eng. rip*, sintagma, ž.r.jd. – vrsta fine svile

**rišalj ě**, *franc. richelien*, imenica, m.r.jd. – šlingano s nogama na mašinu ili na ruke

**rubīna**, imenica, ž.r.jd. – odjevni predmet, razlikujemo: 1. muška rubina – platnena košulja koja se nosi povrh gaća i seže do bedara; 2. ženska rubina – bijela faltana suknja koja se pojavljuje u više oblika

**rubīnka**, imenica, ž.r.jd. – dječje bijele haljinice bez ukrasa

**rúvo**, *rus. ruxo*, imenica, s.r.jd. – muška ili ženska narodna odjeća



## S

**sísicama štrínfe**, *njem. Strumpf*, sintagma, ž.r. – štrikane čarape koje po sebi sadrže perlice

**sřce**, *mak. srce*, imenica, s.r.jd. - veći pramen kose koji predstavlja čvrstu točkuna koji se pričvršćuje ispleteni stražnji dio kose prilikom pletenja ili stavljanja djevojačke pletenice

**süknja**, imenica, ž.r.jd. – ženski odjevni predmet rađen od različitih materijala, primjerice svile, pliša ili štofa

**svilenac**, *bug. svila*, imenica, m.r.jd. – fino, svečano svileno tkanje

## Š

**šiške măriške**, sintagma, ž.r. – ženski pregač nošen u korizmi, poznat po svojim špicastim i izbočenim krajevima odnosno po našivenim kupovnim plantikama

**šlínga**, *njem. Schlinge*, imenica, ž.r.jd. – dio platna izrađen manjim ili većim rupicama, može se raditi ručno i na mašinu

**šlíngan, -na, -no**, *njem. schlínger, -e, -es*, pridjev – koji je karakterističan po svojoj rupičavosti, postoje različiti načini izrade rupica

**šlíngat(i)**, *njem. schlíngen*, glagol – ukrašavati platno većim ili manjim rupicama

**šokāčka kàpa**, sintagma, ž.r. jd. – šešir, muško pokrivalo za glavu rađeno od pliša, smeđe ili crne boje opasan zelenom plantikom

**štöf**, *njem. Stoff*, imenica, m.r.jd. – deblja, finija tkanina

**štofāni, -a, -o**, *njem. stoffer, -e, -es*, pridjev – koji je od štofa

**štofānka**, imenica, ž.r. jd. – ženska marama za glavu rađena od štofa nošene uz sva ruva osim uz svečana

**šubāra**, *rus. šuba*, imenica, ž.r. jd. – muška ili ženska kapa za zimu

**šümica**, imenica, ž.r.jd. – ukrasna šparoga (*asparagus plumosus*), biljka zelene boje, može se uzgajati vani ili pak u zatvorenoj prostoriji

## T

**tkānica**, imenica, ž.r.jd. - tkani pojas koji su nosile žene, djeca i muškarci

**töledo**, imenica, m.r.jd. - šupljikavi ručni vez; niti se iz platna izvlače poprečno i okomito kako bi se stvorila šara

## V

**véz**, imenica, m.r.jd. - izrađivanje crteža ili šara na tkanini posebnom tehnikom

**vésti**, glagol – ukrašavati, kititi vezom

**vézenka**, imenica, ž.r.jd. - rubine koje sadrže vodoravne ili pak okomite stupove vezene pamučnim koncem ili vunom u crvenoj, crnoj, tamnoplavoj ili bijeloj boji; razlikujemo: 1. *mešanu vezenku* koja predstavlja rubinu vezenu kombinacijom različitih boja pamučnog konca ili vune; 2. *belu vezenku* koja predstavlja vezenku vezenu bijelim pamučnim koncem ili vunom

**vóranka**, imenica, ž.r.jd. – vidi ćenar

**vun ě nka**, imenica, ž.r.jd. – tanke vunene ženske marame za glavu

## U

**ùšnjaci**, imenica, m.r.mn.- dukatići koji su se stavljali u uši

## Z

**zâvijajla**, imenica, ž.r.jd. - crne marame za glavu koje su nosile starije žene i kad se žalilo

**zétenka**, imenica, ž.r.jd. – ženska marama za ramena rađena od kupovnog tkanog i prozračnog materijala, nošena uz vezenke

**zlatāra**, imenica, ž.r.jd. – zlatom vezene marame za glavu koje su nosile udane žene, razlikujemo: 1. malu ili retku zlataru - zlatara koju nazivamo još i malom, karakteristična je po tome što su vezovi na malo većoj udaljenosti i nisu potpuno povezani i zbijeni, nosila se za vrijeme malih svečanosti; 2. veliku zlataru čiji je zlatovez zbijen i gust, nosila se za vrijeme velikih svečanosti

**zlätovez**, imenica, m.r.jd. - ono što je izvedeno kao ukras vezen zlatnom niti

## Ž

**žābicama**, imenica, ž.r. mn. – posebna i bogatija vrsta nabiranja platnja uz vrat za oplećke i haljinice

**žíva žíca**, sintagma, ž.r.jd. – ukrasna žica koja se koristi za ograđivanje zlatoveza

## 6. Zaključak

Etnologija je znanost koja poredbenim metodama proučava porijeklo, razvoj, način života, uređenje pojedinih zajednica kroz povijest, ali i čovjeka kao tjelesno i duhovno biće. Narodna je nošnja jedna od glavnih elemenata tradicijske kulture. Zbog velike raznolikosti na vinkovačkom području u ovom je diplomskom radu proučavana narodna nošnja Cerne koja se ubraja u vinkovački kraj.

Osnovni dijelovi narodne nošnje vinkovačkog kraja šivani su od domaćeg bijelog platna, najprije lanenog, a kasnije pamučnog. Poznate su različite vrste tkanja koje su se prilagođavale svojoj svrsi. Tako su se primjerice za svečanije obrede koristili tanji materijali, a za svakodnevne situacije deblji. Po svojoj opsežnosti muška i ženska nošnja veoma se razlikuju. Prosječna se ženska narodna nošnja sastoji od 13 do 15 dijelova, muška broji znatno manje dijelova točnije od 6 do 8. Dok se muška odlikuje svojom jednostavnošću, kod ženske je zastupljena raskošnost. Što raskošnija nošnja, to se djevojka ili *snaša* smatrala bogatijom. Osnovni dijelovi ženske nošnje *surubina*, *oplećak*, *marama*, *pregač* te *tkanica*. Osim *marama* za ramena, razlikujemo i *marama* za glavu. Glava se kod udanih žena prekrivala *zlatarom*, dok je kod djevojaka pokrivalo bila *djevojačka pletenica*, a za djevojčice *košarica*. Šokice su se ukrašavale dukatima, broševima ili pak lančićima. Muška se narodna nošnja sastoji od *gaća*, *rubine* odnosno košulje, *kamizola* te *šokačke kape*. Za svečane prigode poput Velike Gospe, Božića, Uskrsa, svadbe, kirbaja, advent, dolazak biskupa i šokci i šokice oblačili su svoja najsvečanija *ruva*. Žene su oblačile primjerice *veliki oplećak povezan s plantikama* na podlaktici, *rubine pripletanke* ili one zlatom vezene. Uz to se nosilazlatom vezena *marama* i *pregač* te pojas sa stakalcima ili zlatovezom. Djevojke su glavu ukrašavale *pletenicom*, dok su *snaše* *zlatarom*. Na nogama su nosile *lakovane sandale*. Muško svečano *ruvo* sastoji se od *gaćai rubina* vezenih svilom ili zlatom na koju se oblačio *kamizolte* se stavljala se *tkanica trobojnica*. Uz njih su se nosile *lakovane sandale* na koje su se oblačile štrikane čarape na gulice s različitim uzorcima, primjerice uzorkom ružmarina. Na glavisu nosili *šokačku kapu*. Radna ženska ceranska narodna nošnja sastoji se od *vezenke* ili *voranke* te cicanog *pregača* i *marama*. Djevojke su nosile *cupove* koje su stavljale pod *maramu*. Žene su na glavi najčešće nosile *štofanke*. Muškarci su nosili jednostavne *gaće* i *rubinu*, *šokačku kapu* te *pletene sandale*.

Slavonsku akcentuaciju, kao i ceranski govor, karakterizira starina i dobro čuvanje akuta. Stoga možemo zaključiti da je u vinkovačkom kraju prisutan peteroakcentski sustav:

kratkosilazni, dugosilazni, akut, kratkouzlazni te dugouzlazni. Nažalost, akut se polako gubi i počinje prevladavati novoštokavska akcentuacija. Osim po tome, ceranski govor je karakterističan i po gubljenju glasa *h*, primjerice u (*h*)*aljina* i po gubljenju završnog *i* u infinitivu, primjerice *šlingat(i)*, *kalat(i)*.

Proučavajući etimološku stranu rječnika zaključila sam da su osim akuta ceranski govor obogatili i germanizmi, turcizmi, galicizmi, talijanizmi te poneki latinizam, hungarizam, rusizam i anglizam. Na temelju etimološkog rječnika Alemka Gluhka pronađeno je sveukupno 36 posuđenica, odnosno 19 germanizama, 5 turcizama, 3 galicizma, 2 rusizma te 2 talijanizma. Dok su posuđenice iz latinskog, mađarskog, engleskog, indijskog i bugarskog u rječniku manje zastupljene.

Od tvorbenih postupaka najzastupljenija je sufiksalna tvorba. Od 100 riječi, sufiksalmom je tvorbom tvoreno čak 94. Najbrojnije su izvedenice tvorene sufiksima -ø, -a, -an, -at(i), -e, -i, -ica te -ka. Manje su zastupljene izvedenice tvorene sufiksima -ac, -ačka, -ajla, -ak, -alo, -ama, -čić, -ina, -ke, -o, -ski, -ti, -ušak. Manje je zastupljena prefiksarno-sufiksalna tvorba (*oplećak*, *oglavlje*, *potka*) te prefiksalna tvorba (*naskroz*) i čista složenica (*zlatovez*).

Tradicijska je kultura današnjice zapostavljena na sebi svojstven način. No, unatoč tome uz volju, veliku ljubav i znanje pojedinih osoba sve se to prenosi s koljena na koljeno. Nadam se da će i ovaj rad jednog dana poslužiti za tu svrhu.

## 7. Literatura

### a) Knjige

1. Alatrović, Katica. 2010. *Šokci i šokački običaji*. Matica hrvatska, Ogranak, Vinkovci
2. Alatrović, Katica. 2014. *Šokački spomenar „od austro-ugarske do današnjih dana“*. Grafoart, Đakovo
3. Anić, Vladimir. 2009. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi liber, Zagreb
4. Anić, Vladimi – Goldstein, Ivo. 1998. *Rječnik stranih riječi*. Novi liber, Zagreb
5. Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. JAZU, Zagreb
6. Berbić-Kolarić, Emina – Kolenić, Ljiljana. 2014. *Sičanske riči*. Učiteljski fakultet, Grafika Osijek
7. Bratanić, Branimir, 1939. *Oraće sprave u Hrvata. Oblici, nazivlje, raširenje*. Publikacije Etnološkog seminaru Sveučilišta u Zagrebu 1, Zagreb
8. Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. August Cesarec Zagreb, Tiskara Rijeka
9. Ivanković, Ivica, 2001. *Hrvatske narodne nošnje*. Multigraf d.o.o., Zagreb
10. Klaić, Bratoljub. 1985. *Rječnik stranih riječi*. Nakladni zavod MH, Zagreb
11. Radauš Ribarić, Jelka. 1982. *Tradicijsko djevojačko češljanje u panonskoj Hrvatsko*. Etnographia Panonica, Zagreb
12. Rihtman – Auguštin, Dunja. 2001. *Etnologija i etnomit*. ABS 95, Zagreb
13. Rihtman – Auguštin, Dunja. 1988. *Etnologija naše svakodnevice*. Školska knjiga, Zagreb
14. Strmotić, Antun. 2007. *Povijest ceranske škole*. Pauk Cerna, Cerna

15. Šestan, Ivica, 1984. *Narodna nošnja Slavonije*. Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb

#### **b) Članci**

1. Gligorević, Ljubica. 1998. *Sela srijemskog trokuta – kako nastaviti živjeti na tradicijskom tragu*. Etnološka tribina 21., vol 28, str. 101-108

2. Kristić, Karmela. 2002./2003. *Seljačka sloga i narodna nošnja (u razdoblju od 1926. do 1929. i od 1935. do 1940. godine)*. Studia ethnologica Croatica, Vol. 14/15, str. 89.-143., Zagreb

#### **c) Internet**

1. Bušić, Katarina. 2004., *Tradicijsko odijevanje u Županji i okolici*. Dostupno na: [file:///C:/Users/Tomy/Downloads/ei10\\_07KBasic1.pdf](file:///C:/Users/Tomy/Downloads/ei10_07KBasic1.pdf)

2. Hrvatski jezični portal. Dostupno na: <http://hjp.novi-liber.hr/>